

PIENI JOHDATUS MESSUN SISÄLTÖÖN

Sisällysluettelo

Jumalan kansan juhla – pieni johdatus messun sisältöön	1
1 Yleistä messusta	1
2 Ristikulkue	2
3 Alkusiunaus ja vuorotervehdys	2
4 Rippi eli synnintunnustus ja -päästö	3
5 Psalmi	4
6 Kyrie (eli Herra armahda), Gloria (eli Kunnia) sekä Kiitosvirsi Pyhälle Kolminaisuudelle	4
7 Päivän rukous.....	5
8 Raamatun lukukappaleet.....	5
9 Uskontunnustus.....	6
10 Esirukous.....	6
11 Uhrivirsi ja kolehti	7
12 Ehtoollisrukous ja ehtoollinen	7
13 Ylistys, Herran siunaus ja päätös.....	8

Jumalan kansan juhla – pieni johdatus messun sisältöön

Messun rikas sisältö tai eri osien merkitys ei aina aukene meille itsestään. Sen vuoksi tähän vihkoseen on koottu joitain pieniä johdatusia messun kulkuun. Toivottavasti ne auttavat sinua löytämään uusia näkökulmia ehkä jo hyvinkin tuttuun jumalanpalvelukseemme.

1 Yleistä messusta

Ehtoollisjumalanpalveluksen perinteinen kirkollinen nimitys on messu (lat. *missa*). Messu-nimitys periytyy keskiajan latinankielisen ehtoollisjumalanpalveluksen päätöskehoituksesta *Ite, missa est* (Lähtekää, palvelus on päättynyt).

Sunnuntain eli Herran päivän messun viettäminen on ymmärretty jo alusta saakka kristillisen seurakunnan elämän keskuksiksi. Messussa Kolmiyhteinen Jumala on läsnä seurakunnan keskellä erityisellä tavalla. Hän opettaa, ojentaa ja lohduttaa meitä sanallaan; muistuttaa meitä syntien anteeksi antamisesta Jeesuksessa Kristuksessa; ruokkii meitä ruumiillaan ja verellään ehtoollisen sakramentissa ja hoitaa meitä Pyhällä Hengellään.

Messun rakenne perustuu vuoropuhelulle, jota käydään Jumalan ja läsnä olevan seurakunnan välillä.

Ensin puhuu toinen osapuoli, sitten toinen. Liturgi eli palvelusta johtava pappi ja muut avustavat henkilöt, toimivat ikään kuin näiden kahden osapuolen välissä edustaen välillä Jumalaa (esim. Raamattua luettaessa tai synninpäästöä julistettaessa) ja välillä seurakuntaa (esim. esirukousta johdettaessa).

Kyse ei ole kuitenkaan esityksestä, jossa muut vain seuraavat edessä tapahtuvaa toimintaa. Läsnä oleva seurakunta yhdessä on jumalanpalveluksen varsinainen toimittaja. Jokainen läsnäolija yhdessä muiden kanssa esimerkiksi vahvistaa rukoukset ja synninpäästön vastaamalla niihin ”aamen” (eli ”totisesti tämä on totta”).

Seurakunta myös rukoilee yhdessä virsien ja muiden rukousten sanoilla, tekee ristinmerkin Kolmiyhteisen

Jumalan nimen kuullessaan, osoittaa kunnioitusta nousemalla seisomaan ja nöyryyttä polvistumalla ehtoollispöytään. Jumalanpalvelus on sekä jokaisen oman henkilökohtaisen että seurakunnan yhteisen harjoituksen paikka.

Luterilaiseen jumalanpalvelukseen kuuluva runsas virsien ja muiden hengellisten laulujen laulaminen ei ole myöskään pelkkää tunnelmointia, vaan seurakunnan yhteistä ylistystä, rukousta ja julistusta. Niillä seurakunta myös vastaa Jumalan puhutteluun, ne herättävät tunteita ja muistoja, sekä rakentavat ja vahvistavat yhteisöllisyyttä. Laulamalla virsiä seurakuntalaiset myös kehoittavat, nuhtelevat ja lohduttavat toinen toistaan ja siten kantavat vastuuta toisistaan. Virsiin rohkeasti osallistumalla jumalanpalveluskemus on aina voimakkaampi.

2 Ristikulkue

Raamattu kuvaa monin eri tavoin Jumalan kansaa vaeltavana kansana, matkalla olevana kansana. Me kuljemme kohti taivaallista Luvattua maata, todellista kotiamme. Monesti tie vie läpi pimeiden laaksojen, vaikeakulkuisten kalliolouhikkojen ja karujen erämaiden halki, mutta silloinkin aina Jumalan johdatuksessa. Jumalan kansa seuraa aina ylösnoussutta Herraansa Kristusta, niin kuin lampaat hyvää paimentaan.

Sen vuoksi erityisesti suurina juhlayöinä messu alkaa usein ristikulkueella, jossa vaeltava Jumalan kansa saapuu symbolisesti Jumalan sanan, rukouksen ja kiitoksen keitaalle lepäämään. Kulkuetta johtaa ylösnousseen Kristuksen symboli tyhjä risti. Koska Kristus on maailman valo, tosi Jumala ja tosi ihminen, seuraa ristiä kaksi kynttilää. Kulkueessa tuodaan kirkkoon myös ehtoollisvälineet sekä mahdollisesti evankeliumikirja merkinä siitä, kuinka Jumalan Sana tuli lihaksi ja meidän keskellemme.

Kunnioituksen osoituksena ristikulkueen aikana seistään. Kulkueen poistuessa messun lopussa on luontevaa, että seurakunta liittyy siihen jatkaakseen yhteistä vaellustaan arjen iloissa ja haasteissa.

3 Alkusiunaus ja vuorotervehdys

Jumalanpalveluksen alussa liturgi toteaa, kenen nimessä seurakunta on kokoontunut yhteen. Lausahuksessa ”Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen” lausutaan ääneen se nimi, joka kristillisen uskon mukaan parhaiten kuvastaa Jumalaa. Hän on Isä eli kaiken Luoja. Hän on myös Poika eli hän, jonka kautta kaikki on luotu - joka tuli ihmiseksi Jeesuksessa Kristuksessa. Ja hän on myös Pyhä Henki, joka synnyttää elämää ja uskoa - Jumalan näkyvän läsnäolo maailmassa.

Tuo kolminainen nimi nousee Raamatun monista eri kertomuksista, ja on se nimi johon Kristus itse käski ihmisiä kastettavan (Matt. 28:19). Vanha kristillinen tapa on tehdä ristinmerkki, kun tuo Kolmiyh-teisen Jumalan nimi lausutaan.

Seurakunta vastaa alkusiunaukseen kolminkertaisella aamenella samoin kuin kaikkiin muihin rukouksiin ja siunauksiin, joissa sisältönä on Jumalan meille antamat lahjat. Kun kyse on rukouksesta, jossa me pyydämme Jumalalta jotain, päätetään rukous jumalanpalveluksessa kaksinkertaiseen aameneen.

Alkusiunauksen jälkeen seuraa liturgin ja seurakunnan välinen vuorotervehdys. Koska kyse on jumalanpalveluksesta, ei tervehdys ole pelkkä arkinen *"Terve"*, vaan Raamatun tervehdys: *"Herra olkoon teidän kanssanne"* (esim. Ruut.2:4; 1. Sam.17:37; 2. Tess.3:16). Sama koskee seurakunnan vastausta *"Niin myös sinun henkesi kanssa"*.

4 Rippi eli synnintunnustus ja -päästö

Jos Jumalanpalveluksen kuvittelee vaikkapa vierailuksi hyvän ystävän kotiin, voisi alkutervehdys vastata sitä, kun isäntä ja vieraat kättelevät ovella. Alkutervehdystä ja johdantosoja seuraavaa rippiä voi puolestaan ajatella ikään kuin kuraisten kenkien pyyhkimiseksi eteisessä ennen kuin astutaan peremmälle taloon.

Vielä keskiajalla rippi ei ollut osa messua, vaan ihmiset kävivät ripittäytymässä henkilökohtaisesti ennen ehtoollisjumalanpalvelukseen tuloa. Tuolloin messu alkoi psalmilla. Yksityisripin suosion vähennyttyä on käytössä ollut jo pitempään yhteinen rippi, jossa kaikki messuun osallistuvat tunnustavat yhdessä tilansa langenneina ihmisinä.

Kyse ei ole pessimistisestä voivotelusta tai syyllisyydessä rypemisestä, vaan realismista inhimillisen todellisuuden edessä. Kun tarkastelemme maailmaa rehellisesti, emme voi kuin todeta, että *"kaikki ovat tehneet syntiä ja ovat vailla Jumalan kirkkautta"* (Room.3:23). Kuukaan meistä ei voi ylpeillä Jumalan edessä, vaan meidän toivomme Taivaan kotiin pääsystä lepää vain ja ainoastaan Jumalan armollisuuden varassa.

Rippi auttaa jumalanpalvelukseen osallistujaa muistamaan: Minun paikkani on tässä, sovitettuna syn-tisenä Herran kasvojen edessä, ei

oman erinomaisuuteni, vaan Jeesuksen Kristuksen tähden.

Yhteistä synnintunnustusta seuraava liturgin tai avustavan papin lukema synninpäästö ei myöskään ole pelkää toivottelua, vaan Jumalan sanaa, joka vaikuttaa sen mistä puhuu: *"Jolle te annatte synnit anteeksi, hänelle ne ovat anteeksi annetut"* (Joh.20:23). Se on Jumalan vastaus syntinsä tunnustavalle ihmiselle. Synninpäästö on aina paluuta kasteessamme saatuun puhtauteen Jumalan edessä. Paluuta siihen tosiasiaan, että Kristus on jo kerran kuollut meidänkin syntiemme vuoksi ristillä. Rippi on ikään kuin tarkastuspiste, jossa palautamme mieleemme sen, kuinka suuren lahjan olemme kasteessa kerran saaneet: rauhan Jumalan kanssa.

5 Psalmi

Jumalan kansa on läpi historiansa laulanut ja lukenut psalmeja. Psalmien kirja on Jumalan kansan ensimmäinen virsikirja. Siitä laulettiin juutalaisten temppeli- ja synago-

gajumalanpalveluksissa ja siitä lauloi hyvin todennäköisesti myös Jeesus aikanaan. Psalmien sanoilla me saamme rukoilla Jumalaa samoilla sanoilla, joilla Abrahamin jälkeläiset ovat rukoilleet kautta aikojen. Ne yhdistävät meidät tuhansien vuosien rukousketjuun.

Psalmeja on perinteisesti tulkittu hyvin monipuolisesti. Yhtäältä psalmin kirjoittajan usein minämuotoiseen rukoukseen voi samastua kuka tahansa kristitty, toisaalta psalmien voi ajatella puhuvan yleisesti ihmisen ja Jumalan suhteesta. Jumalanpalveluskäytössä psalmeja tulkitaan usein niin, että niissä puhuu hengellisellä tavalla itse Kristus. Siksi esimerkiksi pääsiäisyön psalmi alkaa sanoilla: *"Minä ylistän sinua Herra. Sinä nostit minut syvyyksistä, et jättänyt minua vihollisteni pilkattavaksi"* (Ps.30:2).

6 Kyrie (eli Herra armahda), Gloria (eli Kunnia), sekä Kiitosvirsi Pyhälle Kolminaisuudelle

Koska psalmi jätetään kuitenkin usein pois, seuraa rippiä yleensä suoraan nk. Kyrie (kr. Kyrie eleison) eli Herra armahda -rukous/hymni. Se on yksi vanhimmista messun osista ja periytyy jumalanpalvelukseemme aivan ensimmäisiltä vuosisadoilta. Sitä voidaan käyttää pidemmässä muodossaan, jolloin esilaulaja laulaa tai lukee lyhyitä rukouksia, joihin seurakunta vastaa: *"Herra armahda, Kristus armahda,*

Herra armahda”. Yleensä käytetään kuitenkin lyhyempää muotoa, jossa lauletaan vain lyhyt Herra armahda -hymni.

On hyvä pitää mielessä, että Kyrie ei varsinaisesti liity edellä olleeseen rippiin. Siinä ei pyydetä enää anteeksi syntejä – joista juuri on luettu synninpäästö – vaan se on yleisinhimillinen huokaus Jumalan puoleen. Se sulkee sisäänsä kaiken sen, mihin elämässämme kaipaamme Jumalaa ja Jumalan apua. Koska kristillinen seurakunta jo tietää, kuinka Kristuksessa Jumala on tehnyt rauhan ihmiskunnan kanssa, on Herra armahda -rukous enemmän ylistystä kuin pyyntöä: *Herra armahtaa, Kristus armahtaa, Herra armahtaa*.

Vastauksena tuohon pyyntöön tai toteamukseen saa seurakunta kuulla saman vastauksen, jolla Jumala vastasi ihmiskunnalle ensimmäisenä jouluyönä. Esilaulaja aloittaa laulamalla enkelikuoron sanat jouluyön paimenille: ”*Kunnia Jumalalle korkeuksissa*” ja seurakunta täydentää viestin: ”*Maan päällä rauha ihmisillä joita hän rakastaa*”.

Tuota ”*Gloriaa*” (lat. Kunnia) seuraa Kiitosvirsi Pyhälle Kolminaisuudelle. Seurakunta nousee veisaamaan ylistystä ja kiitosta hänelle, joka vastasi ihmiskunnan hätään eikä jättänyt meitä yksin. Virret ovat sävyltään juhlallisia ja käsittelevät kaikkia Kolminaisuuden persoonia.

7 Päivän rukous

Alun nk. Johdanto-osan päättää lyhyt rukous. Sitä on kutsuttu kollektarukoukseksi, koska se kokoaa (lat. collecta, eng. collect, r. kollekt) kyseisen pyhän raamatulliset aiheet yhteen pieneksi rukoukseksi. Päivän rukoukset ovat lyhyitä, mutta täynnä asiaa. Ne on yleensä osoitettu Isälle Jumalalle, niissä vedotaan johonkin pelastushistorian tapahtumaan, ja pyydetään jotain pyhän teemaan liittyvää Jeesuksen Kristuksen ja Pyhän Hengen nimessä.

8 Raamatun lukukappaleet

Samaan tapaan, kuin *Gloria* kaikui jouluisella kedolla juuri ennen kuin Jumalan Sana tuli lihaksi Jeesuksessa Kristuksessa, jumalanpalveluksessa pian *Glorian* jälkeen tulee Jumalan Sana seurakunnan keskele, kun luetaan Raamatun tekstejä.

Ensin kuullaan lukukappale Vanhasta testamentista. VT:n teksteissä katse kohdistuu eteenpäin kohti tulevaa Messiasta, jota VT:ssa vielä odotetaan. Sen jälkeen kuultua mietiskellään hetki vastausmusiikin aikana.

Toinen lukukappale on puolestaan Uuden Testamentin kirjeistä, Apostolien teoista tai Ilmestyskirjasta. Niissä näkökulma on taaksepäin katsova. Niissä pohditaan, mitä tarkoittaa se, että Jumala tuli ihmiseksi Jeesuksessa, ja kuinka hän nousi kuolleista ja antoi meille Pyhän Hengen.

UT:n lukukappaletta seuraa nk. päivän virsi, jossa myös käsitellään kyseisen pyhän erityisteemaa. Päivän virsi on messun päävirsi, ja se antaa yhden tulkintänäkökulman kuultuihin teksteihin sekä valmistaa seurakuntaa evankeliumin kuulemiseen.

Varsinainen sana-osion keskus on evankeliumitekstin lukeminen. Evankeliumit kertovat Jeesuksesta itsestään: hänen elämästään, kuolemastaan ja opetuksistaan. Niissä VT:n messiasodotus on saanut täyttymyksensä. Sen vuoksi evankeliumiteksti erotetaan muista teksteistä laulamalla halleluja-laulu ennen ja jälkeen tekstin lukemisen, sekä nouseaan kunnianosoitukseksi seisomaan lukemisen ajaksi. Vaikka kaikki Raamatun tekstit ovat Jumalan sanaa, vain evankeliumien kautta ne saavat oikean merkityksensä.

9 Uskontunnustus

Uskontunnustus on seurakunnan vastaus kuultuun Jumalan sanaan (Raamatun tekstit ja saarna niiden tulkintana). Se on seurakunnan yhteinen ylistys ja kiitos kaikista Jumalan hyvistä teoista meidän puolestamme. Lausumalla jommankumman kirkon vanhoista uskontunnustuksista (lyhyempi apostolinen tai pidempi Nikean uskontunnustus) seurakunta liittää itsensä satojen sukupolvien ketjuun, jonka kautta sanoma Kristuksesta on periytynyt meille.

10 Esirukous

Jos messun hahmottaa yhä vierailuna ystävän kotiin, voi tekstien lukemisen ja saarnan ajatella olevan sitä, kun talon isäntä kertoo vieraille omat kuulumisensa. Ennen ruokapöytään siirtymistä isäntä haluaa myös kuulla, mitä vierailleen kuuluu. Jumalanpalveluksen yhteinen esirukous onkin seurakunnan yhteistä puhetta Jumalalle. Siinä seurakunnan on mahdollista kiittää Jumalaa ja tuoda hänen eteensä rukouspyyntöjä yhteisten asioiden puolesta.

Esirukouksessa rukoillaan aina myös seurakunnan uusien jäsenten eli kastettujen puolesta, niiden puolesta, jotka aikovat solmia avioliiton, sekä niiden seurakunnan jäsenten puolesta jotka ovat hiljattain kuolleet.

Jokainen jumalanpalveluksen osallistuja tuo yhteiseen rukoukseen sisimmästään myös omat huokauksensa. Esirukouspyyntöjä erityisten aiheiden puolesta voi jättää sähköisesti virastoon tai kirjoittaa lapulle kirkon eteisessä.

11 Uhrivirsi ja kolehti

Ennen ehtoollispöytään siirtymistä lauletaan yleensä vielä nk. uhrivirsi, jonka aikana kerätään kolehti jonkin avustuskohteen tai työmuodon puolesta.

Kun Jumala kerran jakaa jumalanpalveluksessa ja arjessamme meille tuhlailevasti aarteitansa, on luontevaa, että me vastaamme hänen anteliaisuuteensa omalla anteliaisuudellamme. Jumala ei kuitenkaan uhriamme kaipaa, mutta lähimmäisemme kyllä. Kolehti on rakkauden lahja meiltä, jotka olemme paljon saaneet – ja jokaisella meillä on aina jotain, mistä olla elämässämme kiitollisia.

Siinä missä juutalaisessa temppelipalveluksessa alttarille tuotiin eläinuhreja, tuo kristillinen seurakunta uhriksi vain kiitoksensa ja ylistyksensä. Ristiinnaulittu Kristus on kertakaikkinen uhri, jonka jälkeen Jumala ei halua meiltä uhriksi kuin kiitosta ja lähimmäisenrakkautta.

12 Ehtoollisrukous ja ehtoollinen

Ehtoollisosan alussa liturgi ja seurakunta tervehtivät jälleen toisiaan, tällä kertaa rauhan tervehdyksellä. Sen jälkeen liturgi kehottaa seurakuntaa "*ylentämään sydämensä*" eli irrottamaan mielet arjen asioista ja kohottamaan ne taivaallisten asioiden pariin. Kun kerran Kristus on tulossa keskellemme ehtoollisen leivässä ja viinissä, on luontevaa jättää huolet ja murheet hetkeksi sivuun.

Ehtoollisrukous on luonteeltaan kiitosrukous, jossa Jumalaa kiitetään hänen ihmeellisistä teoistaan ihmisten hyväksi. Rukouksen alkuosa päättyy kehotukseen ylistää Jumalaa kaikkien pyhien kanssa eli myös niiden, jotka ovat jo nukkuneet pois ja ehkä viettävät taivaallista kiitosateriaa.

Pyhä-hymnin jälkeen rukous jatkuu asetussanoilla, eli niillä sanoilla joilla Jeesus itse – erityisesti Paavalin mukaan (1.Kor.11:23-25) – asetti ensimmäisen ehtoollisen.

Ehtoollisrukous päättyy yleensä pyyntöön siitä, että Pyhä Henki vaikuttaisi meissä sellaista uskoa, että ottaisimme ehtoollisen vastaan arvollisella tavalla. Sen jälkeen seurakunta rukoilee yhdessä sen rukouksen, jonka Jeesus itse opetuslapsilleen opetti, eli Isä meidän -rukouksen. Siinä pyydetään vielä Jumalaa antamaan seurakunnalle sen todellisen elämän leivän eli Kristuksen. Siinä myös muistutetaan rukoilijaa siitä, että ehtoollinen on rauhan ateria. Jumalan armollisuus meitä kohtaan velvoittaa myös meitä oleman armollisia toisiamme kohtaan.

Ennen ehtoollisen nauttimista lauletaan vielä nk. *Agnus Dei* eli Jumalan Karitsa -hymni. Se on luonteeltaan palvova ja kiittävä ja sisältää pyynnön siitä, että Kristuksen ruumis ja veri toisivat elämäämme armon ja rauhan. Hymnin aikana huomio kohdistuu luonnollisesti alttarin leipään ja viiniin.

Luterilaisen spiritualiteetin ja uskon keskuksessa on aina ollut usko siihen, että ehtoollisen leipä ja viini eivät vain *muistuta* meitä Kristuksesta tai edusta häntä, vaan salautulla tavalla *todella ovat* Kristuksen ruumis ja veri. Sen vuoksi ne ansaitsevat kunnioitusta ja arvoistaan kohtelua.

Kun kaikki ovat saaneet nauttia sakramentin ja kuulleet lupaukset: "*sinun puolestasi annettu, sinun puolestasi vuodatettu*", päättyy ehtoollinen kiitosrukoukseen.

13 Ylistys, Herran siunaus ja päätös

Kun Jumala on niin monin tavoin jumalanpalveluksessa ruokkinut ja vahvistanut seurakuntaansa, mitä muuta voi seurakunta tehdä, kuin kiittää ja ylistää Jumalaa. Liturgi kehottaakin seurakuntaa nousemaan ylistämään Jumalaa joko ylistysvirren tai lyhyen ylistyksen sanoin.

Ja samoin kuin messu alkoi Kolmiyhteisen Jumalan nimessä, se myös päättyy samassa nimessä. Seurakunta siunataan lopuksi Herran siunauksella Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Tuon siunauksen suojissa on kaikkien jumalanpalvelukseen osallistuneiden turvallista jatkaa arjen askareisiin ja haasteisiin ja päätöskehotuksen mukaisesti: "*lähteä rauhassa ja palvella Herraa iloiten.*"

Eri lähteistä koonnut:
Konsta Korhonen

KIRKKO HELSINGISSÄ
KANNELMÄEN SEURAKUNTA